

GLOBALIZAREA ȘI IMPACTUL EI ASUPRA MEDIULUI DE SECURITATE INTERNAȚIONAL

Petru FURTUNĂ

Republica Moldova, Chișinău, Institutul de Relații Internaționale din Moldova
Șef Catedră Relații Internaționale, doctor în științe istorice, conferențiar universitar

Valeriu EFREMOV

Republica Moldova, Chișinău, Academia Militară a Forțelor Armate „Alexandru cel Bun”,
Universitatea de Stat de Educație Fizică și Sport
Doctor în filosofie, conferențiar universitar, master în drept, postdoctorand USM

Procesul de desfășurare a globalizării este un proces deosebit de dinamic de creștere a interdependențelor între state cu efecte economice, politice, sociale, militare și ecologice, care implică diverse beneficii, dar și noi riscuri, pericole și amenințările la adresa securității internaționale. Articolul discută aspectele teoretice ale globalizării și impactul acesteia asupra mediului internațional de securitate.

Cuvinte-cheie: globalizare, securitate, relații internaționale, stat național.

GLOBALIZATION AND ITS IMPACT ON THE INTERNATIONAL SECURITY ENVIRONMENT

International security and stability is threatened by international terrorism - the most painful plague of the contemporary world. Given the importance of this issue, it is of course the increased interest of researchers in studying and analyzing this phenomenon. This article attempts to review and analyze the theoretical aspects discussed in the literature, especially the concept and definition of international terrorism, as well as its classifications. The different scholars' approaches to the concept of international terrorism, its classification on the basis of different criteria and the importance of these efforts of the political and academic community are outlined.

Keywords: terrorism, international terrorism, security, concept, criteria, classifications.

Globalizarea este unul din fenomenele mult discutate și foarte contraversate în domeniul științelor politice. Devine deja o noțiune bine cunoscută la începutul secolului al XX-lea, avînd ansa să domine discursul politic, economic și academic încă mult timp înainte [1, p.84].

După părerea fostului Ministrului pe probleme de dezvoltare internațională a Marii Britanii, K.Short, globalizarea înseamnă „creșterea interdependenței lumii contemporane [...], care se oglindește în răspîndirea normelor și valorilor globale, democrației și tratatelor

globale, incluzînd tratatele internaționale cu privire la mediul ambiant și apărarea drepturilor omului” [2].

Din punct de vedere sociologic „globalizarea”, ar reprezenta după autorul A.Ghiddens, acest fenomen prezintă intensificarea relațiilor internaționale sociale, care apropie cele mai îndepărtate locuri și evenimente, evidențiînd astfel de direcții de acțiune ale procesului de globalizare precum: „regionalizarea”, „localizarea”, „naționalizare” și „internaționalizare”. Localizarea se referă doar la consolidarea fluxurilor șirețelelor într-un anumit loc. Naționaliza-

rea reprezintă procesul prin care relațiile și tranzițiile sociale se dezvoltă în cadru unor granițe teritoriale stabilite. Regionalizarea sugerează o concentrare a tranzacțiilor, fluxurilor, rețelelor și interacțiunilor dintre grupurile funcționale sau geografice de state sau societăți, în timp ce internaționalizarea se poate referi la paternurile de interacțiune și interconectare dintre două sau mai multe state-națiuni, indiferent de localizarea geografică [3, p.40].

Unii cercetatori considera că de fapt „globalizarea înseamnă americanizare”. Acest argument nu e lipsit de substrat, deoarece, la nivel mondial, predomina industriile de prelucrare și prestatorii de servicii din America, mărcile americane și industria cinematografică americană, cîntăreții și artiștii americani, rețeaua fast-food americană, care dețin cele mai bune poziții pentru a profita de prăbușirea zidurilor și de aplatizare lumii. Globalizarea pare a fi după chipul și asemănare Americii, că va avea și gust American [4, p.409].

Referindu-se la acest subiect, fostul ministru francez de externe, Hubert Vedrine, făcând o analiză a locului și rolului Franței în era globalizării, arăta: „Statele Unite sunt ca un pește mare care înoată cu ușurință în apele globalizării și le domină. Încă o dată, globalizarea nu este împlinirea unui plan american, chiar dacă marile firme americane au sprijinit-o și au profitat cel mai mult de pe urma acesteia. Este adevărat că SUA au promovat politica ușilor deschise în sectorul comercial, care a fost și politica britanicilor în secolul al XIX-lea. Americanii obțin cele mai multe avantaje din acest proces de globalizare din mai multe motive: datorită faptului că globalizarea are loc în limba engleză, că globalizarea este concepută în lumina principiilor economice neoliberales, că americanii impun abordarea lor legislativă, financiară și tehnică și că promovează individualismul” [5, p.3].

Pentru confortul psihologic al antiglobaliștilor accentuăm că și statele capitaliste avansate se află sub impactul globalizării contemporane. Ele sunt

nevoite să intre în competiție unele cu altele în dorința atragerii de investiții străine directe. Și ele se confruntă cu tensiuni determinate de nemulțumiri în plan economic, cu neliniști provocate de distrugere a sistemului clasic de ierarhizare a valorilor.

Facînd o retrospectivă istorică, putem afirma că semne de globalizare au apărut încă înainte de primul război mondial (însa unii autori cred că procesul de globalizare ar fi început în secolul al XV-lea, odată cu nașterea capitalismului și constituirea primelor imperii coloniale).

Susținătorii caracterului ciclic promovează ideea existenței unor „forme istorice” ale globalizării și care se referă la atributele spațio-temporale și organizaționale ale interconectării globale în epoci istorice distincte [6, p.4]

Dar nu mai puțin adevărat este și faptul că, formele istorice ale globalizării au avut loc în condiții distincte, amprentate de dimensiuni spațio-temporale proprii:

- densitatea rețelelor și multitudinea nodurilor între care se stabileau conexiunile;
- viteza de realizare a schimburilor și varietatea acestora (cele mai multe de natură economică);
- intensitatea fluxurilor și nivelurile de activitate în interiorul acestor rețele;
- gradul de instituționalizare și reglementarea a relațiilor „globale” [7].

Despre globalizarea contemporană s-a spus că a apărut după cel de-aldoilea război mondial, când:

- s-au creat condițiile polarizării lumii îndouă tabere principale;
- a apărut o nouă ordine politică mondială prin crearea Organizației Națiunilor Unite, care prin instituțiile și agențiile sale trebuia să asigure cadrul legal și instituțional al menținerii păcii și securității mondiale, dezvoltării de relații amicale între națiuni și realizării cooperării internaționale în vederea rezolvării problemelor internaționale de ordin economic, social, intelectual sau umanitar;

– procesul de decolonizare a condus la formarea unor state noi în zonele Africii Subsahariene, Africii de Nord și Orientului Mijlociu, Asiei de Sud-Est și Pacificului [8].

Globalizarea contemporană, ai cărei martori suntem, este „ceva“ nou. Este vorba de epoca în care statele nu mai sunt entități închise, plasate în afara mecanismului de dezvoltare mondială. Statele sunt obligate să interacționeze pentru a-și asigura supraviețuirea fizică, existența națională sau supremația internațională. Privită din acest punct de vedere, globalizarea din perioada contemporană reprezintă o perioadă de trecere a omenirii la entități mai mari de organizare precum cele regionale (uniuni continentale) și cele globale (societate mondială). Rezultatul acestei perioade de tranziție depinde foarte mult de puterile, formele, metodele și mecanismele cu ajutorul sau prin intermediul cărora ea se va realiza. Astfel, procesul de globalizare ar trebui privit sub cel puțin două aspecte: fenomen complex și multidimensional și proces dinamic și de durată.

Ca fenomen globalizarea se referă la existența sa reală, ca parte a peisajului cotidian, caracterizată de complexitate și de multidimensionalitate. De fapt, mai corect ar fi ca globalizarea să fie considerată rezultanta fenomenelor ce participă la compunerea sa. Complexitatea sa se explică prin faptul că ea derulează concomitent cu viața reală a societății umane, a statelor, a organizațiilor internaționale și regionale. Pe de o parte, globalizarea se adaptează la mediul social în care acționează, dar, pe de altă parte, determină statele, organizațiile regionale și internaționale să se adapteze, la rândul lor, la schimbările pe care le aducecu sine.

Globalizarea, ca fenomen, are o multitudine de dimensiuni. Atunci când diferențiem dimensiunile (politice, economice, sociale, culturale, de mediu) este important să observăm că acestea nu pot fi delimitate în mod clar unele de celelalte. Vom releva doar un exemplu – problemele globale legate de

mediu nu pot fi cercetate izolat nici de dimensiunea „economică” și nici de dimensiunea „politică”.

Globalizarea este un proces dinamic și de lungă durată, în rezultatul căruia are loc accentuarea interdependenței și interconexiunilor dintre diferitele structuri mondiale / internaționale, culturi, națiuni și popoare, precum și dintre indivizi aparte.

Consecințele globalizării, privite atât ca fenomen, cât și ca proces la etapa contemporană, sunt dintre cele mai diverse. De exemplu, autorul E.O.Chirovici susține că înțelesul pozitiv al globalizării este acela de progres, un schimb de informații și o economie neîngrădită în toată lumea, fără bariere și fără influența politicului, un joc liber al puterilor prezente pe piață [9, p.144].

Reieșind din caracterul multidimensional al globalizării și al securității, conexiunea dintre acestea două ne remite la ideea de a vedea dacă autonomia statului, în acest context, este considerabil redusă. Conform opiniei lui David Held, globalizarea semnifică, în același timp, emergența unui sistem economic global, depășind controlul unui singur stat, expansiunea rețelelor și legăturilor transnaționale și de comunicare asupra cărora statele în particular au puțină influență, iar creșterea enormă a organizațiilor internaționale pot limita raza de acțiune a statelor, de asemenea poate reduce paleta de politici disponibile guvernelor și cetățenilor.

De exemplu, conform ideologiei neolibérale justiția socială nu se realizează traversând mecanismele de redistribuire introduse de stat și respectiv de colectivitate, dar prin garantarea accesului nondiscriminatoriu pe piață. Piață care, fiind neutră și impersonală, este considerată justă.

Stratificarea socială devine drept consecință a acțiunii individuale asupra căreia statul nu are nici un drept de intervenție. Deoarece, o astfel de intervenție poate să contribuie la o distorsiune a pieței și poate să fie rezultatul slăbirii libertății economice, condiție și garant a justiției sociale. Conceptul de egalitate,

din partea sa, este redefinit în sensul de egalitate a oportunităților față de piață. Această poziție se opune oricărui intervenționism compensatoriu al statului și respingea părerea intereselor particulare (de unde și atacurile virulente împotriva sindicatelor în cadrul globalizării). Față de această stare de lucruri, este indispensabil de afirmat și de dezvoltat că justiția socială nu este rezultatul unui proces neutru, însă consecința unei acțiuni colective și determinată în favoarea distribuirii bogățiilor, în favoarea accesului nondiscriminatoriu la astfel de bunuri esențiale ca: sănătatea, educația, securitatea socială, apa, mijloace de comunicare și altele. Iar logica funcționării pieței, cu profituri și acumulări private, nu prezintă etalonul beneficiului colectiv. Deaceia este important de păstrat influența statului în sfera socială.

În același timp, atributul principal al statului-națiune: suveranitatea devine de asemenea victima principală a globalizării, comportând atât aspecte interne, cât și externe. Pe de o parte, conceptul implică autonomia statului și, în special dreptul său de a nu recunoaște o altă autoritate superioară, și pe de altă parte, să fie recunoscut de alte state în calitate de actor autonom. Într-o manieră generală, conceptul de suveranitate semnifică dreptul statului de a acționa pe teritoriul său fără interferențe externe. În condițiile procesului de globalizare este actuală problema sfârșitului statului-națiune, însă considerăm că acest sfârșit este problematic cel puțin din două rațiuni.

În primul rând, problema erodării exclusivității teritoriale de procesul de globalizare, astăzi, poate fi analizată în contextul regimurilor economice care nu erodează în mod obligatoriu suveranitatea statului. Pe de altă parte, statele acceptă regulile de drept ale comunității internaționale, de exemplu, de a interveni în afacerile interne ale statelor a căror guvernări sunt incapabili să protejeze drepturile cetățenilor sau sunt acuzați de abuz de putere.

În același timp, sfârșitul războiului rece a cunoscut proliferarea ideilor și instrumentelor în domeniul

securității umanitare care se află la baza acțiunilor de protecție întreprinse de ONU. Astfel susținem că globalizarea poate să ducă la transformarea suveranității statelor prin transferul parțial spre organisme supranaționale, cum ar fi cele multinaționale, și organisme internaționale de reglementare cum ar fi Organizația Mondială a Comerțului.

Indiferent de domeniul de acțiune, statul participă voluntar în cadrul procesului de globalizare fie că se opune anumitor influențe, fie că le acceptă. De exemplu, statele asiatice, acceptând globalizarea, au văzut-o ca un util pentru a-și dezvolta interesele lor economice, politice și de securitate. Este vorba de a utiliza globalizarea într-o manieră „strategică”, pentru a servi intereselor statului și regimurilor din diferite țări. Singapur este un exemplu care ne arată cum se poate de adaptat procesului de globalizare. Unele țări, pentru a ieși din izolarea internațională, au fost nevoite să aprobe politici economice liberale (de exemplu, Vietnamul la sfârșitul anilor '80).

În același timp, suveranitatea nu este cauza principală care determină și explică de ce statele acceptă sau nu acceptă globalizarea. Un factor important este și raportul dintre globalizare și securitatea regimurilor. Problema supraviețuirii regimurilor în condițiile globalizării este privită ca o amenințare asupra suveranității și în consecință asupra securității naționale.

Această conexiune nu se limitează numai la simpla poziție regim autoritar-democratic, pentru că însăși guvernele democratice au rațiuni de a se preocupa de longevitatea și legitimitatea regimurilor. Însă statele autoritare se preocupă mai mult de impactul globalizării asupra securității regimului, deoarece legitimitatea depinde de „performanța lor economică”, iar globalizarea este în același timp cheia acestei performanțe. Această dimensiune a fost întotdeauna determinantă în formarea atitudinilor și răspunsurilor la globalizare.

Așa cum am menționat anterior, pe lângă problemele tradiționale de securitate, interdependența globală implică o serie de probleme transnaționale precum comerțul, terorismul, furnizările de armament și mediul. Securitatea internațională cuprinde toți acești factori care au influență directă asupra structurii unui sistem național și asupra suveranității membrilor acestuia.

Pentru moment, putem vorbi și despre efectele procesului de globalizare asupra securității naționale care se manifestă profund în conținutul raportului dintre securitatea națională și securitatea internațională. Astfel, vom asista tot mai mult la creșterea influenței exercitate de securitatea internațională asupra securității naționale ca urmare a intensificării rolului comunității mondiale în gestiunea crizelor de orice natură oriunde pe glob.

Globalizarea, atât ca fenomen, cât și ca proces are, un impact semnificativ asupra politicilor de securitate adoptate de un stat sau altul. Aceasta pentru că fenomenul globalizării cuprinde totalitatea domeniilor existenței – de la știință, ideologie și religie, pînă la cultură, domeniul social și politico-economic. De exemplu, globalizarea, prin actorii săi internaționali, influențează economia, orientările politice, tipul de opțiune a dezvoltării sociale a statelor etc., și, în acest fel, politica de securitate adoptată. În acest context, o serie de atribute ale statului național se diminuează sau își modifică conținutul inițial. De exemplu, odată cu globalizarea economică, puterea financiară, și nu numai, a unor companii multinaționale o depășește cu mult pe cea a unor state care, astfel se văd obligate să-și adapteze activitatea economică la exigențele impuse din afara granițelor naționale.

Această conexiune a globalizării cu securitatea produce turbulențe în ambele sensuri: în *jos* către state, în *sus* către societatea internațională. Ea împinge unele state să pre a responsabilități globale, în timp ce altele sunt îndreptate să ea atribute regio-

nale. Globalizarea crează noi structuri internaționale sau le forțează pe cele existente să preia mai multe sarcini decît ar putea duce, accelerează relațiile dintre societății și economii, dintre zone și regiuni ale lumii. „Cu alte cuvinte, statele și organizațiile internaționale sunt chemate să se implice în instabilitatea internațională, pentru a obține, pe această cale, o stabilitate internă mai bună. Instabilitatea unor părți a sistemului se transmite în interiorul sistemului de state și devine instabilitate a celorlalți [10, p.157].

Interdependența dintre țări și apariția problemelor globale duce la înțelegerea faptului că acestea nu pot fi soluționate de sine stătător, decît prin modele regionale și globale de securitate. Iar în condițiile globalizării, stabilitatea și securitatea nu pot fi asigurate în mod independent una de cealaltă. De aceea, securitatea statelor cu un potențial intern limitat din punct de vedere conomic și politic poate fi realizată mai sigur în contextul cooperării regionale și internaționale [11, p.29].

Țările aflate la etapa de tranziție, sunt și ele implicate în procesul de globalizare. Însa problemelor se complică, deoarece integrarea lor decurge concomitent cu reformele în economie și tranziția lor la economia de piață. În Raportul Secretarului General al ONU, prezentat în cadrul Summit-ului Mileniului, sub egida Națiunilor Unite „Noile popoare: rolul Națiunilor Unite în secolul XXI” se menționează: „Globalizarea ofera posibilități mari, însă în prezent, beneficiile sale sunt distribuite neuniform, în timp ce dezavantajele revin tuturor” [12].

Procesul globalizării influențează considerabil problema securității. Devine evident că toate eforturile îndreptate spre asigurarea securității unui obiect luat în parte – stat, societate, firmă, persoană ș.a., trebuie în acelaș timp să „lucreze” pentru securitatea globală. De aici reiese că securitatea oricărui obiect (subiect) nu poate fi asigurată pe deplin fără asigurarea securității internaționale sau celei regio-

nale. Drept urmare, globalizarea și integrarea regională exercită un impact semnificativ asupra securității internaționale.

În ansamblu, globalizarea conduce la o nouă structură internațională, divizată între acele țări care sunt integrate în economia globală și cele care fie sunt lăsate în urmă, fie se opun normelor unei ordini globale. Acest nou sistem internațional reprezintă, pentru optimiști, speranța pentru extinderea globală a democrației, economiei de piață și cooperării multilaterale internaționale, în timp ce pesimiștii îl percep drept un sfârșit adus de crizele economice și noile forțe geopolitice și socio-culturale polarizante. Un astfel de colaps economic mondial ar putea declanșa extinderea naționalismului extremist, conflicte regionale și, în final, dezordine globală. Scenariul mult mai moderat este cel în care lumea va rămâne așa cum este în prezent, împărțită între Nordul bogat și Sudul sărac.

În linii mari securitatea umană reprezintă un element central al procesului de globalizare. Conceptul denotă o stare ideală în care întreaga omenire se simte în securitate în viața de zi cu zi, în care există protecție în fața amenințării bolilor, foametei, șomajului, criminalității, conflictului social, repressiunii politice, dezastrelor ecologice etc. Condițiile existenței securității umane, ce pot fi translatate în cerințe de securitate în domeniile politic, economic, social, militar și ecologic, se află permanent sub amenințare, existența cotidiană fiind caracterizată, de fapt, printr-o stare de *insecuritate umană*. Este evident faptul că în securitatea, și, în special, în securitatea umană, existentă în mai multe domenii ale vieții sociale, poate conduce la declanșarea unui conflict, ce poate degenera în unul armat [13].

Astfel, procesul de globalizare în desfășurare influențează considerabil problema securității. Devine evident că toate eforturile direcționate spre asigurarea securității unui obiect luat în parte - stat, societate, firmă, persoană ș.a., trebuie în același

timp să „lucreze” pentru securitatea globală. De aici reiese că securitatea oricărui obiect (subiect) nu poate fi asigurată pe deplin fără a asigura securitatea internațională sau cea regională. Drept urmare, globalizarea și integrarea regională exercită un impact semnificativ asupra securității naționale. Afirmția aceasta are în vedere faptul că, astăzi securitatea națională este fundamentală pentru orice actor statal, care face tot ceea ce depinde de el pentru a-l atinge la parametrii doriți și în timp optim. Globalizarea și integrarea regională se află într-o strânsă interdependență și interacțiune.

Practic, statele aleg integrarea regională atât ca formă primară de satisfacere a interesului național, prin cooperare bilaterală și / sau multilaterală cu celelalte state, cât și ca modalitate de a participa activ și avantajos la globalizare. Totodată, integrarea regională permite statelor să atenueze efectele negative ale globalizării printr-un efort comun și concertat. Participarea statelor în contextul integrării regionale este mai ridicată cu cât economiile sunt mai dezvoltate, cu cât ele au structuri de producție și de consum diversificate și cu cât ele sunt mai apropiate geografic. Prin urmare, statele nu se pot opune acestei tendințe de evoluție mondială, dacă vor să se dezvolte durabil și în deplină armonie și securitate. Însă fiecare stat alege calea de urmat, vectorul integrării regionale și rolul pe care dorește să-l joace pe arena regională și mondială. Caracterul influenței globalizării, ca proces de creștere a activității internaționale pe arii extinse și a interdependențelor dintre statele lumii, depinde și de natura guvernelor aflate la putere într-o țară sau alta. Iar în țările cu regimuri democratice, globalizarea aduce stabilitate și prosperitate.

Schimbările implicate de globalizare nu pot fi stopate. Totul depinde de capacitatea omului de a le gestiona în mod eficient, canalizându-le spre ținte dezirabile: prosperitate și normalitate, sincronizare și integrare.

Referințe:

1. Held D., McGrew A., Goldblatt D., Perraton J. Transformării globale: politică, economie și cultură. - Iași: Polirom, 2004.
2. Short K. Eliminating World Poverty: Making Globalisation Work for the Poor. White Paper on the International Development by command of Her Majesty. // sursa: <http://www.globalisation.gov.uk>.
3. Held D., McGrew A., Goldblatt D., Perraton J. Transformări Globale. Politică, economie și cultură. - Iași, Polirom, 2004.
4. Friedman Th.L. Pamintul este plat-scurta istorie a secolului XXI. - Iasi, Polirom, 2007.
5. Hubert V. France in An Age of Globalization. - Washington D.C., Brookings Institution Press, 2001.
6. Held D., McGrew A., Goldblatt D., Perraton J. Transferării globale. Politică, economie și cultură. - Iași, Polirom, 2004.
7. <http://www.scribd.com/doc/23888230/Globalizarea-Si-Formele-Contemporane-de-Manifestare>.
8. <http://www.scribd.com/doc/23888230/Globalizarea-Si-Formele-Contemporane-de-Manifestare>.
9. Chirovici E.O. Națiunea virtuală. Eseu despre globalizare. - Iași, Polirom, 2001.
10. Buzan B. Popoarele, statele si teama. - Chisinau, Editura Cartier, 1999.
11. Albu N. Problemele asigurarii securitatii nationale in conditiile procesului de globalizare. - Chisinau, 2007.
12. Organizația Națiunilor Unite, Adunarea mileniului a Națiunilor Unite, Sesiunea 54, punctul din agendă 49 (b), Raportul Secretarului General „Noile popoare: rolul Națiunilor Unite în secolul XXI”, <http://www.un.org>.
13. <http://www.scribd.com/doc/6802488/Globalizarea-Insecuritatii-Factori-Si-ti-de-rare>.

28.06.2019